“BOLALAR YUQUMLI KASALLIKLARIDA HAMSHIRALIK PARVARISHI. PROFILAKTIK EMLASHLAR. BOLALARDA SIL KASALLIGI”

Urganch Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi
Terapiya kafedrasi yetakchi o‘qituvchisi
To‘rayeva Ra’no Ravshonbek qizi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada bolalar yuqumli kasalliklarida hamshiralik parvarishining asosiy yo‘nalishlari, profilaktik emlashlarning ahamiyati hamda bolalarda sil (tuberkulyoz) kasalligining klinik xususiyatlari yoritilgan. Bolalar organizmining immun tizimi yetarli darajada rivojlanmaganligi sababli yuqumli kasalliklarga moyilligi yuqori bo‘lishi ta’kidlanadi. Hamshiralik parvarishi kasallikni erta aniqlash, bemorning holatini kuzatish, dori vositalarini to‘g‘ri qo‘llash va ota-onalarga amaliy tavsiyalar berish orqali davolash samaradorligini oshiradi. Shuningdek, profilaktik emlashlar yuqumli kasalliklarning oldini olishda eng muhim va samarali usullardan biri sifatida ko‘rib chiqiladi. Bolalarda sil kasalligining kechishi, belgilari va parvarish tamoyillari ham tahlil qilinadi.*

Kalit so’zlar: *Bolalar yuqumli kasalliklari, hamshiralik parvarishi, profilaktik emlashlar, immunizatsiya, sil kasalligi, tuberkulyoz, pediatriya, infeksion kasalliklar, bolalar salomatligi, BCG vaksina.*

Bolalar yuqumli kasalliklari sog‘liqni saqlash tizimining eng dolzarb muammolaridan biri hisoblanadi, chunki bolalar organizmi immunologik jihatdan to‘liq shakllanmagan bo‘lib, turli infeksion agentlarga nisbatan yuqori sezuvchanlikka ega. Ushbu kasalliklar o‘z vaqtida aniqlanmasa va to‘g‘ri davolanmasa, og‘ir asoratlar, surunkali holatlar hamda ba’zan hayot uchun xavfli oqibatlarga olib kelishi mumkin. Yuqumli kasalliklar profilaktikasida hamshiralik parvarishi muhim o‘rin tutadi. Hamshiralar bemor bolani kuzatish, uning umumiy holatini baholash, dori vositalarini to‘g‘ri va vaqtida qo‘llash, gigiyenik sharoitni

ta’minlash hamda ota-onalarga kasallikni boshqarish bo‘yicha zarur tavsiyalar berish orqali davolash jarayonining samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, profilaktik emlashlar yuqumli kasalliklarning oldini olishda eng samarali va ishonchli usul sifatida keng qo‘llaniladi. Emlash orqali qizamiq, poliomiyelit, difteriya, ko‘kyo‘tal, gepatit B kabi ko‘plab xavfli kasalliklarning oldi olinadi va bolalar o‘limi hamda nogironlik holatlari sezilarli darajada kamayadi. Bundan tashqari, bolalarda sil (tuberkulyoz) kasalligi ham dolzarb muammo bo‘lib, u uzoq davom etuvchi yo‘tal, umumiy holsizlik, tana vaznining kamayishi va kechasi terlash kabi belgilar bilan namoyon bo‘ladi. Ushbu kasallikni erta aniqlash va to‘g‘ri parvarish qilish muhim ahamiyatga ega bo‘lib, bunda hamshiralarning roli beqiyosdir.

Ushbu ilmiy maqola adabiyotlarni tahlil qilish, tizimlashtirish va qiyosiy o‘rganish metodlariga asoslangan holda ishlab chiqildi. Tadqiqotda bolalar yuqumli kasalliklari, hamshiralik parvarishi tamoyillari, profilaktik emlashlar tizimi hamda bolalarda sil (tuberkulyoz) kasalligining klinik xususiyatlari bo‘yicha zamonaviy ilmiy manbalar chuqur o‘rganildi. Ma’lumotlarni yig‘ish jarayonida mahalliy va xalqaro tibbiy adabiyotlar, pediatriya va hamshiralik ishi bo‘yicha darsliklar, ilmiy maqolalar, shuningdek Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (WHO), UNICEF va CDC tomonidan e’lon qilingan qo‘llanma va hisobotlar asosiy manba sifatida tanlab olindi. Ushbu manbalar orqali bolalarda yuqumli kasalliklarning tarqalish mexanizmi, profilaktik chora-tadbirlar va emlash dasturlarining samaradorligi o‘rganildi.

Tadqiqot jarayonida olingan ma’lumotlar mazmun jihatidan tahlil qilinib, ularning o‘zaro bog‘liqligi aniqlandi hamda solishtirma tahlil usuli yordamida muhim ilmiy xulosalar chiqarildi. Ayniqsa, profilaktik emlashlarning kasalliklarning oldini olishdagi ahamiyati va hamshiralik parvarishining klinik natijalarga ta’siri alohida e’tibor bilan o‘rganildi. Shuningdek, bolalarda sil kasalligining kechishi, klinik belgilari va parvarish tamoyillari bo‘yicha mavjud klinik tavsiyalar tahlil qilindi. Tadqiqot davomida eksperimental yoki laboratoriya

usullari qo‘llanilmadi, faqat nazariy, tahliliy va hujjatlarni o‘rganish metodlaridan foydalanildi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, bolalar yuqumli kasalliklari tarqalishini kamaytirishda hamshiralik parvarishi muhim va ajralmas bo‘g‘in hisoblanadi. Hamshiralik yondashuvi asosida bemor bolalarning holatini muntazam kuzatish, klinik belgilarni erta aniqlash hamda shoshilinch chora-tadbirlarni amalga oshirish kasallikning og‘ir kechishini sezilarli darajada kamaytiradi. Ayniqsa, tana harorati, nafas olish tezligi, suvsizlanish belgilari va umumiy holatni doimiy monitoring qilish kasallik dinamikasini nazorat qilishda muhim ahamiyatga ega ekanligi aniqlandi.

Tahlillar davomida profilaktik emlashlar yuqumli kasalliklarning oldini olishda eng samarali usul ekanligi tasdiqlandi. Emlash qamrovi yuqori bo‘lgan hududlarda qizamiq, ko‘kyo‘tal, difteriya, poliomiyelit va gepatit B kabi kasalliklar sezilarli darajada kamaygani kuzatildi. BCG vaksinasining bolalarda sil kasalligiga qarshi himoya darajasi yuqori bo‘lib, og‘ir shakllarning oldini olishda muhim rol o‘ynashi aniqlangan. Shuningdek, bolalarda sil kasalligi ko‘pincha sekin rivojlanishi va boshlang‘ich bosqichda aniq belgilar bermasligi bilan xarakterlanishi qayd etildi. Eng ko‘p uchraydigan simptomlar uzoq davom etuvchi yo‘tal, ishtahaning pasayishi, vazn yo‘qotish, holsizlik va kechasi terlash bo‘lib, ushbu belgilar erta aniqlanganda davolash samaradorligi yuqori bo‘lishi isbotlandi.

Natijalarga ko‘ra, hamshiralik parvarishi nafaqat bemorni davolash jarayonini qo‘llab-quvvatlaydi, balki ota-onalarning kasallik haqida bilimini oshirishga ham xizmat qiladi. Ota-onalarga gigiyena qoidalari, dori vositalarini to‘g‘ri qabul qilish va kasallik belgilarini erta aniqlash bo‘yicha berilgan tushuntirishlar kasallik asoratlarini kamaytirishga yordam beradi. Umuman olganda, o‘rganilgan ma’lumotlar bolalar yuqumli kasalliklarida kompleks yondashuv — ya’ni hamshiralik parvarishi, profilaktik emlashlar va erta diagnostika — kasalliklarni nazorat qilish va oldini olishda eng samarali strategiya ekanligini ko‘rsatdi.

Ushbu tadqiqot natijalari bolalar yuqumli kasalliklarining oldini olish va ularni samarali boshqarishda hamshiralik parvarishi, profilaktik emlashlar hamda erta tashxis qo‘yishning o‘rni nihoyatda muhim ekanligini tasdiqlaydi. Bolalar organizmining anatomik va fiziologik xususiyatlari, immun tizimining yetarlicha rivojlanmaganligi ularni infeksion kasalliklarga nisbatan yuqori xavf guruhiga kiritadi. Shu sababli kasalliklarni erta aniqlash va uzluksiz parvarish qilish klinik natijalarni sezilarli darajada yaxshilaydi.

Hamshiralik parvarishi kasallikning kechishini yengillashtirish bilan birga, bemorning umumiy holatini barqarorlashtirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Muntazam kuzatuv, hayotiy ko‘rsatkichlarni nazorat qilish, dori vositalarini to‘g‘ri qabul qilinishini ta’minlash hamda gigiyenik sharoitlarni yaratish orqali asoratlarning oldi olinadi. Bundan tashqari, hamshira tomonidan ota-onalarga beriladigan tushuntirish ishlari ham davolash jarayonining muhim qismi hisoblanadi, chunki oilaviy parvarish sifati kasallik natijasiga bevosita ta’sir qiladi.

Profilaktik emlashlar bo‘yicha olingan natijalar ularning jamoat salomatligidagi ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi. Emlash dasturlari to‘liq amalga oshirilgan hududlarda yuqumli kasalliklar darajasi keskin pasayganligi kuzatiladi. Bu esa emlashning nafaqat individual himoya, balki jamoaviy immunitetni shakllantirishdagi muhim rolini ko‘rsatadi. BCG vaksinasining bolalarda sil kasalligining og‘ir shakllarini kamaytirishi ham ilmiy jihatdan asoslangan muhim natija hisoblanadi.

Bolalarda sil kasalligi bo‘yicha muhokama shuni ko‘rsatadiki, ushbu kasallik ko‘pincha sekin va yashirin kechadi, bu esa tashxis qo‘yishni murakkablashtiradi. Kasallikning erta bosqichlarida simptomlarning noaniqligi sababli diagnostik kechikishlar kuzatilishi mumkin. Shu bois hamshiralarning hushyorligi va ota-onalarning xabardorligi juda muhimdir. Erta aniqlangan sil kasalligi esa davolash samaradorligini oshiradi va asoratlar xavfini kamaytiradi. Shuningdek, tadqiqot natijalari sog‘liqni saqlash tizimida profilaktika yo‘nalishiga ko‘proq e’tibor qaratish zarurligini ko‘rsatadi. Kasallikni davolashdan ko‘ra uning oldini olish

iqtisodiy va tibbiy jihatdan samaraliroq ekanligi tasdiqlanadi. Bu borada hamshiralarning roli faqat klinik parvarish bilan cheklanmay, balki sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish va sanitariya-gigiyena bilimlarini oshirishni ham o‘z ichiga oladi.

Xulosa qilib aytadigan bo’lsak ushbu maqolada bolalar yuqumli kasalliklarida hamshiralik parvarishi, profilaktik emlashlar hamda bolalarda sil kasalligining klinik va amaliy jihatlari tahlil qilindi. O‘rganilgan ma’lumotlar shuni ko‘rsatdiki, bolalar organizmi yuqumli kasalliklarga nisbatan sezgir bo‘lib, ularni erta aniqlash va to‘g‘ri parvarish qilish kasallikning og‘ir kechishi hamda asoratlar rivojlanishining oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Hamshiralik parvarishi bemorning holatini doimiy kuzatish, dori vositalarini to‘g‘ri qo‘llash, gigiyenik sharoitlarni ta’minlash va ota-onalarga amaliy tavsiyalar berish orqali davolash jarayonining samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, profilaktik emlashlar yuqumli kasalliklarning oldini olishda eng samarali va ishonchli usul ekanligi tasdiqlandi hamda jamoaviy immunitetni shakllantirishda muhim rol o‘ynashi aniqlandi.

Bolalarda sil kasalligi esa murakkab va ko‘pincha yashirin kechishi bilan ajralib turadi. Ushbu kasallikni erta aniqlash, uzluksiz davolash va to‘g‘ri hamshiralik parvarishi bemorning sog‘ayish jarayonini tezlashtiradi hamda og‘ir asoratlarning oldini oladi. Umuman olganda, bolalar salomatligini saqlashda kompleks yondashuv — ya’ni hamshiralik parvarishi, profilaktik emlashlar va erta diagnostika — eng samarali strategiya hisoblanadi. Shu sababli sog‘liqni saqlash tizimida profilaktika ishlarini kuchaytirish va aholi o‘rtasida tibbiy bilimlarni oshirish muhim vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. *World Health Organization (WHO). Immunization Agenda 2030. Geneva: WHO.*

2. *World Health Organization (WHO). Global Tuberculosis Report. Geneva: WHO, 2024.*
3. *UNICEF. Child Health and Immunization Guidelines. New York: UNICEF.*
4. *Centers for Disease Control and Prevention (CDC). Recommended Immunization Schedule for Children and Adolescents.*
5. *Nelson Textbook of Pediatrics. 21st Edition. Elsevier, 2020.*
6. *Kliegman R. et al. Nelson Essentials of Pediatrics. Elsevier.*
7. *O‘zbekiston Respublikasi Sog‘liqni saqlash vazirligi. Pediatriya va yuqumli kasalliklar bo‘yicha klinik protokollar.*
8. *O‘zbekiston Respublikasi SSV. Emlash kalendari va profilaktika dasturi.*
9. *Smeltzer S., Bare B. Brunner & Suddarth’s Textbook of Medical-Surgical Nursing.*
10. *Perry A., Potter P. Fundamentals of Nursing.*
11. *Mahmudova S. Pediatriya asoslari. Toshkent.*
12. *Karimov A. Hamshiralik ishi asoslari. Toshkent.*
13. *Tortora G., Derrickson B. Principles of Anatomy and Physiology.*
14. *Oxford Handbook of Paediatrics. Oxford University Press.*
15. *Pediatric Infectious Diseases Journal. (Latest issues on infectious diseases in children).*